

vexilologie

ZPRAVODAJ VEXILOLOGICKÉHO KLUBU

obsahující odborná pojednání a informace o vlajkách

84

Dr. Vladimír Liščák

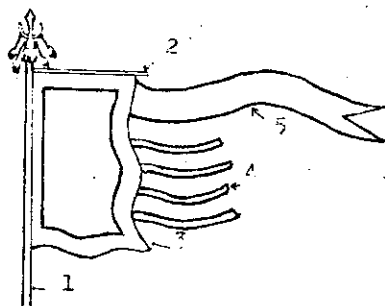
SYMBOLIKA NEJSTARŠÍCH PRAPORŮ A VLAJEK NA ÚZEMÍ ČÍNY

Rozvoj čínského hedvábnictví měl rozhodující vliv na vznik a rozvoj praporů ve starověké Číně. Trvanlivost hedvábi, jeho pevnost, lehkost a vhodnost pro barvení a pomalování předurčila vznik praporů v jejich dnešní podobě již nejméně patnáct století před naším letopočtem. [1] Stejně jako jinde na Zemi i v Číně měly nejstarší prapory a vlajky vedle symboliky ideové a kultovní i symboliku politickou a vojenskou. Od nejstarších dob se používaly zejména při významných státních příležitostech, náboženských obřadech a ve válce. Z vojenského hlediska měly rovnocennou úlohu jako bronzové zbraně: přesvědčovaly ty, kdo pod jejich znamením bojovali, o jejich nepřemohitelnosti. [2]

Počátky používání vexilologických symbolů v Číně se podobně jako u jiných civilizací ztrácejí v šerém dávnověku. Je pravděpodobné, že první vexiloidy byly na území Číny vztyčeny již v pozdním pravěku, jak napovídají zmínky o používání praporů mytickými vládci. [3] Popis nejranějšího použití praporu se vztahuje k osobě mytického předka Číňanů Chuang-tiho (žlutého císaře). V klasickém taoistickém spise Lie-c' (asi 4.-3. století př.n.l.) je uveden popis praporu, který údajně žlutý císař vztyčil v bitvě s jiným kmenovým vůdcem Jen-tim u Pan-čchuanu. Podle popisu byly na něm vyobrazeny čtyři druhy denních dravců: orl skalní, mytický pták che, luňák a jestřáb. [4] Jiné písemné zmínky o používání nejstarších praporů v Číně se vztahují zhruba k 22. století př. n.l., do doby stále ještě pololegendární. V klasickém spise Li-ti (Kniha obřadů) ze 4.-1. století př.n.l. se píše, že kmen Jou-jü-š' (jeho vůdcem byl legendární vládce Šun), používal standartu žuej (čte se též suej), zatímco nad kmenem Sia-jou-š' (jeho vůdcem byl Jü, legendární zakladatel dynastie Sia) vlál prapor čchi. [5] Opustme však již dobu mýtů a vraťme se k historické realitě.

Nejranější informace o podobě vlajek, jejich funkci a vlajkové etiketě na území Číny můžeme čerpat z vyobrazení a nápisů na bronzových nádobách období Šang (Jin) až Válčicích států (asi 14.-5. století př.n.l.). [6] Z vyobrazení a popisu v pozdější literatuře je zřejmé, že základním typem byla

v tomto období korouhev s festony. Tvořily ji následující části (obr. 1):

obr. 1 Rekonstrukce nejstarší podoby korouhve [JANG, s. 52]

1) žerd (kan)

Vyvinula se pravděpodobně z původního kopí *tí* [7] s ozdobami. Napovídá tomu trojzubec, jímž byla v horní části ukončena. [8] Jang Jing-tie uvádí, že v muzeu v Luo-jangu je vystaven jeden takový exemplář, který je vysoký ca 20 cm, široký asi 16 cm a váží kolem 0,5 kg. [9] K trojzubci nejstarších korouhvi byly připevněny malé kroužky, do nichž se zavěšovaly svazčky žini, peří nebo srsti (*mao*). [10] Výška žerdi se řídila společenským postavením uživatele korouhve. V klasické filologické příručce Er-ja (asi

3.-1. století př.n.l.) je uvedeno, že "[žerd] korouhve syna nebes [tj. krále, *wanga* - pozn.VL] je vysoká 9 ženů, úředně šlechty (*ču-chou*) 7 ženů, dvorských hodnostářů (*ta-fu*) 5 ženů, nižších úředníků (*š*) 3 ženy". [11]

2) kolmé ráhno (*ču*)

V horní části korouhve byla kolmo k žerdi připevněna bambusová tyč, která napínala list, podobně jako u některých typů evropských středověkých korouhvi. [12] V čínské terminologii se jí říkalo "oblouk, luk", nejspíš proto, že svou funkcí připomínala lučiště luku. [13]

3) list korouhve (*šan*)

Představoval hlavní látkovou část korouhve, obdélníkového tvaru, jež byla bočně připevněna k žerdi a v horní části přichycena k bambusové tyči. Původní termín *šan* byl později zaměňován s termíny pro festony (*jou*) a plamen (*pchej*). [14] Vyobrazení na listu a jeho barva určovaly hierarchii vlajek (viz dále).

4) festony (*jou*)

Připojovaly se k vlajicí části korouhve a stejně jako vyobrazení na listu vyjadřovaly společenské postavení uživatele. Jejich počet se řídil hodnostním stupněm (rankem): královská korouhev měla 12 festonů, korouhve a standarty šlechty a úřednictva od 9 do 1 festonu (viz dále). Festony jako symbolické vyjádření hodnostní kategorie mohly být připojeny buď k vlajkovému listu, nebo přímo k žerdi, jak naznačují vyobrazení na bronzích (obr. 2). Počet festonů mohly zastupovat hvězdy a v tomto smyslu i souhvězdí (viz dále).

5) Ocas (*pchej*)

Tvořil ho dlouhý pruh hedvábí, který se připojoval k hornímu vlajcímu cípu korouhve, bez ohledu na hodnost jejího

"Král vztyčuje [korouhev] čchang, údělná šlechta [20] vztyčuje čchi₁ ku-čching [21] vztyčují čan, ta-fu a š' [22] vztyčují wu, velitelé královských vojsk a správci dědičných údělů [členů královské rodiny] vztyčují čchi₂, starostové městeček sien a kantonů pi vztyčují čao [23]. Na ceremoniálním voze [panovníka] se umísťuje [standarta] suej, na [jeho] cestovním voze se umísťuje [standarta] ting." [24]

Korouhve a standarty se vztyčovaly při státních obětech, audienci u panovníka a jiných významných příležitostech. Používání korouhví při státních obětech zachycují již piktogramy z doby Šang [Jin]: ve středu piktogramu je symbol kamenného oltáře a po obou stranách postavy držící korouhev (viz obr. 2). [25] Při výše uvedených příležitostech se zřizovaly čestné brány *ting-men*, kde byly všechny korouhve a standarty vystaveny. Při státním smutku byly udělovány pohřební korouhve *ming-ting* se jmény a tituly zemřelého. Korouhve se také vztyčovaly na pohřebním voze. Při vojenských akcích, shromáždění lidu a královském lovu se vztyčovaly *ting* a *čchi₂*. [28]

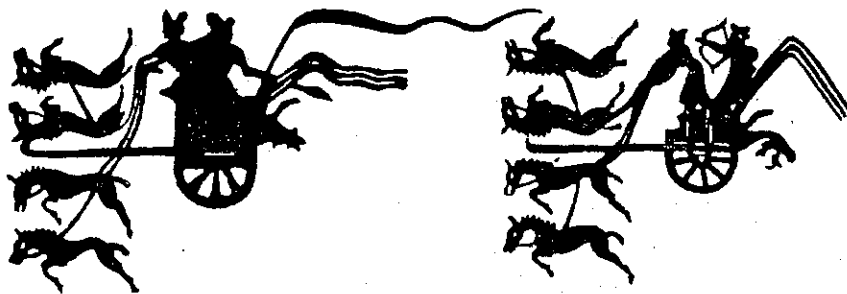
obr. 3 Stylizované standarty na vyobrazení z doby Válcicích států [HA-JAŠI, s. 70]

(*siung-čchi₂*) 6 festonů a prapor s vyobrazením želv a hadů (*kuej-še čao*) 4 festony. [28] Podle hodnotných stupňů (ranků) byly festony přidělovány takto [29]:

9. rank	šang-kung [30]	9 festonů
8. rank	san kung [31]	8 festonů
7. rank	chou, po [32]	7 festonů
6. rank	čching [33]	6 festonů
5. rank	c', nan [34]	5 festonů
4. rank	čung, sia ta-fu [35]	4 festony
3. rank	šang š'	3 festony
2. rank	čung š'	2 festony
1. rank	sia š'	1 feston

Podle příslušné hierarchie se korouhve vztyčovaly rovněž na pěti královských vozech. Na nefritovém voze se umísťovala korouhev *čchang* (též *ta-čchang*, velká čchang), na zlatém voze se umísťovala *čchi₁* (*ta-čchi*, velká čchi), na slonovinovém vo-

Pokud jde o počet festonů, řídil se jednak hierarchií vlajek, jednak hodnotním stupněm jejich držitelů. Královská korouhev (*ta-čchang*) měla 12 festonů podle počtu nebeských sfér [27], dračí korouhev (*lung-čchi₁*) měla 9 festonů, ptačí korouhev (*niao-jü*) 7 festonů, medvědí prapor

obr. 4 Vyobrazení válečných vozů s praporci, období Válčicích států [HAJAŠI, s. 70]

ze se vztyčovala *jü*, na koženém voze *čchi₂* a na dřevěném voze *čan*. [36]. Symbolika těchto nejstarších čínských korouhví je úzce spjata s mytologickými představami. Zejména se zde projevil vliv magické pětky: pět světových stran a jim odpovídajících pět vládců, pět prvků, pět barev atd. Kromě toho jednotlivé korouhve symbolizovaly počtem festonů určitá souhvězdí z příslušných nebeských sektorů. Tuto symboliku můžeme shrnout do následující přehledné tabulky [37]:

název korouhve	počet festonů	světová strana	prvek	barva	neb. sektor, souhvěz., hvězda
<i>čchang</i> (ta-čchang)	12	střed	půda	žlutá	Šao-jao
<i>čchi₁</i> (ta-čchi)	9	východ	dřevo	modrá	Cchang-lung Ta-chuo
<i>jü</i> [38] (ta-čch')	7	jih	oheň	rudá	Ču-niao, Čchun-chuo
<i>čchi₂</i> (ta-pa'j)	6	západ	kov	bílá	Paj-chu Fa
<i>čan</i> [39] (ta-chuej)	4	sever	voda	černá	Süan-wu, Jing-š'

Pokud jde o barvy korouhví, vycházely z oficiálních státních barev. Ze starověkých textů se dovidáme, že oficiální barvou dynastie Sia byla černá, dynastie Šang (Jin) bílá a dynastie Čou červená (rudá). Proto základem všech devíti jmenovaných korouhví a standart byla barva temně rudá (*čiang*) nebo lila (*šin*). Korouhev *ta-čchang* měla vlajkový list i festony vyrobeny z rudého nebo lila hedvábí, na festonech byly vyobrazeny páry draků ve zlaté barvě. Čtyři ostatní korouhve měly vlajkový list a festony vyrobeny z hedvábí příslušné barvy, kterou symbolizovaly (viz *tab.*).

Jak je zřejmé z vyobrazení na bronzových předmětech, v době Válčicích států se často na válečných i jiných vozech používaly standarty *suej* a *čing*. Rozdíl mezi nimi byl, jak se zdá, v tom, že první z nich tvořil jediný svazek perí, zatímco druhou standartu nejméně svazky dva (srovnej *obr. 5*). [40]

obr.5 Vyobrazení standart *suej* a *ting* na vozech doby Válcicích států [HAJAŠI, s. 70; JANG, s. 54]

Poznámky:

[1] MARTYKÁN, J.: Nástin nejstarší historie praporů a vlajek. *Vexilologie*, 1980, č. 40, s. 742-743.

[2] Srovnej JANG Jing-tie: Sien Čchin čchi-č' kchao-š' [Výzkum vlajek z doby před dynastií Čchin]. *Wen-wu* [Kulturní památky], 1986, č. 2, s. 55; HAJAŠI Minao: Čugoku sensin džidaaj no hata (Vlajky v Číně období před dynastií Čchin). Širin [Historická studia], 1966, č. 46, s. 66 (234).

[3] JANG Jing-tie, op. cit., s. 52.

[4] Lie-c'. Chuang-ti pien. Viz též JÜAN Kche: Čung-kuo šen-chua čchuan-šuo cch'-tien [Slovník mýtů a pověstí Číny]. Šanghaj, Šang-chaj cch'-šu čchu-pan-še [Šanghajske lexikografické nakladatelství] 1985, s. 348; týž: Čung-kuo šen-chua čchuan-šuo [Mýty a pověsti Číny]. Peking, Čung-kuo min-tien wen-i čchu-pan-še [Čínské nakladatelství lidové kultury a umění] 1986, s. 183.

[5] Viz JANG Jing-tie, op. cit., s. 52. Protože se mezi čínskými vexilologickými termíny objevují dva foneticky stejné znějící *čchi* (píší se různými znaky), budu je nadále rozlišovat dolním indexem, tedy *čchi₁*, *čchi₂*.

[6] Text o udělení praporu *čchi*, či korouhve *čan* se dvěma rolníckými byl objeven např. na slavných bronzových obětních nádobách Ta-jü-ting (asi 11.-10. století př.n.l.), Mao-kung-ting (asi 9.-8. století př.n.l.), Šan-ting (asi 9.-8. století př.n.l.) aj. Srovnej Čung-kuo ta paj-kche čchüan-šu. Kchao-ku-süe [Velká čínská encyklopedie. Archeologie]. Peking, Čung-kuo ta paj-kche čchüan-šu čchu-pan-še [Nakladatelství Velké čínské encyklopedie] 1986, s. 256, 318-319, 625-626; JANG Jing-tie, op. cit., s. 52, 55; HAJAŠI Minao, op. cit., s. 70-71 (238-239); ŠIRIKAWA Šizuka: In no kiso šakai [Primitivní společnost Jin]. Kjóto, Ricumeikan 1951, s. 271.

[7] Viz vyobrazení v NIE Čchung-i (ed.): Sin ting san li tchu

[Nově sestavená vyobrazení ze tří knih ritů]. Šanghaj, Šang-chaj ku-ti čchu-pan-še [Šanghajské nakladatelství antikvárních knih] 1985 <faksimile tisku z roku 1175>, kap. 9, s. 6a. Tato kniha obsahuje vyobrazení a texty na základě tří knih rituálních textů starověku: Čou li [Čouské rity], I li [Obřady a rituály] a Li ti [Kniha obřadů]. Podrobněji srovnej Čung-kuo wen-chua cch'-tien [Slovník čínské kultury]. Šanghaj, Šang-chaj še-chuej kche-süe-juan čchu-pan-še [Nakladatelství Šanghajské akademie společenských věd] 1987, s. 143; HRDLIČKOVÁ, V.: Dějiny čínské klasické literatury. 1. díl. Praha, SPN 1980, s. 73-74.

[8] Není bez zajímavosti, že podobný trojzubec používali ještě o více než dva tisíce let později Mongolové. Srovnej např. ŠÍMA, J.: Z dějin mongolských praporů a vlajek do roku 1921. Vexilologie č. 69 (duben 1988), s. 1340, 1344 aj.

[9] JANG Jing-tie, op. cit., s. 52.

[10] Tamtéž.

[11] Er-ja. Š'tchien. Cit. podle JANG Jing-tie, op. cit., s. 52. Žen, starověká míra, kterou se měřila hloubka a výška. Její velikost v době Čou kolísala mezi 8 a 4 stopami (čch'). 1 čch' = 19,91 cm; 1 žen = 159,28 - 79,64 cm Viz KROL', Ju. L.-ROMANOVSKIJ, B.V.: Opit sistematizacii tradicionnoj kitajskoj metrologii. In: Strany i narody Vostoka. Vyp. XXIII. Dal'nij Vostok (istorijä, etnografija, kul'tura). Moskva, Nauka 1982, s. 220-221.

[12] Srovnej JANG Jing-tie, op. cit., s. 52; KLEMENT, J.: Heraldiko-veksilologio terminario en esperanto. Karlovy Vary, EK 1979, s. 60, il. V-16-50, 52; MUCHA, L.-VALÁŠEK, S.: Vlajky a znaky zemí světa. 3. přeprac. vyd. Praha, GKP 1987, s. 6.

[13] Starověké čínské texty o této části korouhve uváděly, že symbolizuje souhvězdí Chu-š' (Luk a střela), jež bylo tvořeno devíti hvězdami ze souhvězdí Velkého psa a Lodní zádě. Viz např. Čou li [Čouské rity]. Tung-kuan. Kchao-kung ti [Ministerstvo práce. Zápisy hlavního inspektora císařských dílen], odd. 6. In: LIN Jin (ed.): Čou li tin ču tin i [Čou li se současnými komentáři a překladem]. Peking, Šu-mu wen-sien čchu-pan-še [Nakladatelství bibliografické literatury] 1985, s. 436. Podrobný komentář viz též SUN I-žang (ed.): Čou li čeng i [Čou li s komentáři], sv. 22. Šanghaj, Šang-wu jin-šu-kuan [Obchodní nakladatelství] 1933, s. 65-66. Jednotlivé hvězdy souhvězdí Chu-š' odpovídají v našem systému hvězdám v souhvězdí Velký pes (Canis Maior) a Lodní zád (Puppis).

[14] Srovnej např. JANG Jing-tie, op. cit., s. 52-53; Kchang-si c'-tien [Slovník éry Kchang-si]. Peking, Čung-chua šu-tü [Čínské nakladatelství] 1984, s. 936.

[15] JANG Jing-tie, op. cit., s. 53-54.

[16] Srovnej VOCHALA, J.-HRDLIČKOVÁ, V.: Úvod do studia sinologie. Část filologická. Praha, SPN 1985, s. 20.

[17] JANG Jing-tie, op. cit., s. 52; HAJAŠI Minao, op. cit., s. 72 (240); ŠIRAKAWA Sizuka, op. cit., s. 271.

[18] Čouská ministerstva byla symbolicky pojmenována takto: tchien-kuan (dosl. nebeský úřad) - státní ministerstvo, nejvyšší z 6 ministerstev; v jeho čele stál státní ministr (čung-caj), obdoba našeho ministerského předsedy; ti-kuan (pozemský úřad) - ministerstvo vzdělávání; čchun-kuan (jarní úřad) - ministerstvo ritů; sia-kuan (letní úřad) - ministerst-

- vo války; *čchiou-kuan* (podzimní úřad) - ministerstvo spravedlnosti; *tung-kuan* (zimní úřad) - ministerstvo práce. Srovnej HUCKER, Ch. O.: A dictionary of official titles in Imperial China. Stanford, Stanford University Press 1985, s. 6 a jednotlivá hesla. Uvedené názvy nesou příslušné oddíly Čou li.
- [19] Čou li. Čchun-kuan. S'-čchang. In: LIN Jin (ed.), op. cit., s. 284; SUN I-žang (ed.), op. cit., sv. 15, s. 46. O úřadu s'-čchang viz též HUCKER, Ch. O., op. cit., s. 441.
- [20] Úředlná šlechta, označena kolektivním titulem *ču-chou*, měla v době Čou následující hierarchii:
1. *kung* (vévoda), nejvyšší šlechtický titul po králi, dostávali ho členové královského rodu; 2. *chou* (markýz), titul obvyčejně udělovaný synům krále; 3. *po* (hrabě); 4. *c'* (vikomt); 5. *nan* (baron). Poslední tři tituly byly udělovány nižší šlechtě nekrálovského rodu. Viz HUCKER, Ch. O., op. cit., s. 180, 225, 290, 338, 387, 556.
- [21] *Ku-čching*, označení z doby Chan pro čouské *san ku* (tři vychovatelé, vicekancléři), úřad stojící mezi *san kung* a *čching*. *San kung* (tři ctihodni), nejvyšší úřední hodnost ve státě od doby Čou. *Čching* (ministr), v době Čou nejvyšší kategorie hodnostářů sloužících králi a úředlné šlechtě. Viz HUCKER, Ch. O., op. cit., s. 173, 281, 398, 399.
- [22] *Ta-fu* (velmistr), v době Čou druhá nejvyšší kategorie úředníků po ministrovi. *š'* (služebník), nejnižší ze tří rozsáhlých kategorií úředníků doby Čou (*čching - ta-fu - š'*). Viz HUCKER, Ch. O., op. cit., s. 421, 465.
- [23] Pokud jde o administrativní dělení Čou na nižší úrovni, existovaly vedle sebe dvě kategorie správních jednotek: 1) na území královské domény (*wang-ťi*), tj. území kolem hlavního města, a 2) mimo královskou doménu. V textu uvedené administrativní jednotky *čou* a *li* patří do 1. kategorie, *sien* a *pi* do 2. kategorie. Čou a *sien* byly místní jednotky o 2500 rodinách; *sien* tvořilo pět *pi*, *pi* se skládalo z 20 *li*. Viz HUCKER, Ch. O., op. cit., s. 7, 178, 240, 302-303, 375.
- [24] Čou li. S'-čchang. In: LIN Jin (ed.), op. cit., s. 284; SUN I-žang (ed.), op. cit., sv. 15, s. 50.
- [25] Viz JANG Jing-ťie, op. cit., s. 55 (il. v textu); HAJAŠI Minao, op. cit., s. 72 (240), il. 5/2.
- [26] Čou li. S'-čchang. In: LIN Jin (ed.), op. cit., s. 284; SUN I-žang (ed.), op. cit., sv. 15, s. 59-60.
- [27] Čou li. Čchun-kuan. Ťin-čche [Správce královských vozů]. In: LIN Jin (ed.), op. cit., s. 278; SUN I-žang (ed.), op. cit., sv. 15, s. 9.
- [28] Čou li. Kchao-kung ťi, odd. 6. In: LIN Jin (ed.), op. cit., s. 435-436; SUN I-žang (ed.), op. cit., sv. 22, s. 63-64.
- [29] Tabulka byla sestavena na základě údajů v komentáři k Čou li. S'-čchang. In: SUN I-žang (ed.), op. cit., sv. 15, s. 51. Srovnej též JANG Jing-ťie (ed.), op. cit., s. 53.
- [30] Totéž co *kung* (viz pozn. 20).
- [31] [33] Viz pozn. 21.
- [32] [34] Viz pozn. 20.
- [35] Kategorie *ta-fu*, stejně jako následující *š'* (oboji viz pozn. 22), měla tři stupně: *šang* (vyšší), *čung* (střední) a *sia* (nižší).
- [36] Čou li. Ťin-čche. In: LIN Jin (ed.), op. cit., s. 278;

- SUN I-žang (ed.), op. cit., s. 9-21.
[37] Tabulka byla zpracována převážně na základě údajů v komentářích k Čou li. Kchao-kung ti, odd. 6.
[38] Tato korouhev měla alternativní název *ta-čch'*, velká rudá. Podobně se i další korouhev alternativně nazývala *ta-paj*, velká bílá.
[39] Čan měl alternativní název *ta-chuej*, vojenský signální praporec.
[40] Srovnej JANG Jing-tie, op. cit., s. 54-55.

K ZÁKLADNÍM VEXILOLOGICKÝM POJMŮM

Přestože nebyl otištěn můj příspěvek reagující na kritiku dr. Z. Svobody ve Vexilologii č. 76 a tím mohl vzniknout dojem, že jsem se s jeho tzv. "objektivní platností vexilologických pojmů" smířil, dovolím si reagovat na příspěvek ing. Z.G.Alexyho ve Vexilologii č. 82. Jeho pokus o vytvoření nového obecného pojmu *vexilum* je sice zajímavý, bohužel je z něho jasně patrné, že je zaveden proto, aby mohl rozlišit způsob upevnění vlajky (podle něho *vexila*). Je dobře, že si je vědom, že jeho nová definice si nenárokují všeobecné uznání nebo platnost. Nedovedu si totiž představit, že státy, města nebo organizace si budou ve svých zákonech či předpisech definovat místo vlajky *vexilum*. Nutno je však říci, že termín nebyl zvolen špatně, protože v latině to bylo obecné označení pro vlajku, v dnešní době však nemá naději na obohacení slovní zásoby.

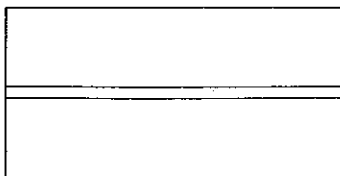
V řešení ing. Z.G.Alexyho vidím další snahu vzdálit se světu ve vexilologické terminologii vytvořením novotvaru, a zakonzervovat tak rozlišování vlajek (u ing. Z.G.Alexyho *vexil*, u dr. Z. Svobody *vexilologického materiálu*) podle způsobu upevnění a nerespektovat skutečnost, že v jiných jazycích takové rozdělování neexistuje. V evropských jazycích totiž jednoznačně dominuje jako obecný termín slovo překládané jako *vlajka*, a pokud existují i jiné termíny, vztahují se k různým funkčním typům vlajek. Platí to dnes zřejmě i o němčině, ve které se rovněž rozlišovaly *Flagge* a *Fahne* podle způsobu upevnění jako dva rovnocenné termíny. Naznačuje to alespoň formulace ve Vexilologii č. 82 na s. 1611, v níž se cituje výtah ze zákona "zemská vlajka může být vztyčována též ve formě praporu nebo plamene". Tedy logicky z toho vyplývá, že obecně je definována vlajka a prapor či plamen jen jako specifické formy vlajky. O této problematice podrobněji pojednával můj neotištěný příspěvek.

Dr. Vladimír Baar

(Pozn. red.: Příspěvek dr. V. Baara nebyl otištěn pro jeho značný rozsah. Autor byl proto požádán, aby s jeho obsahem seznámil členy klubu na výroční členské schůzi v rámci odborného programu. Zde citovaný výtah ze zákona lze chápat také tak, že zákon rozlišuje několik forem vexilologického materiálu.)

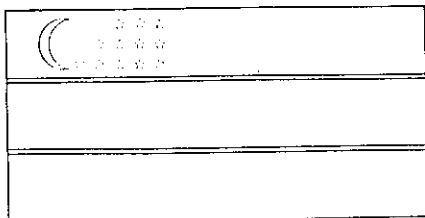
NOVÉ VLAJKY

TATARSKO

Náš spolupracovník A.N.Basov nás informoval, že kresby vlajky a znaku Tatarska, které jsme otiskli ve Vexilologii č. 83 na s. 1636, byly pouze návrhy. Nová tatarská vlajka byla totiž schválena až 29.11.1991 a současně s ní i nařízení o vlajce. Podle něho je vlajka tvořena třemi vodorovnými pruhy, zeleným, bílým a červeným. Poměr jejich šířek je 7:1:7. Poměr šířky k délce vlajkového listu je 1:2. (Sovetskaja Tatarija ze 7.12.1991.)

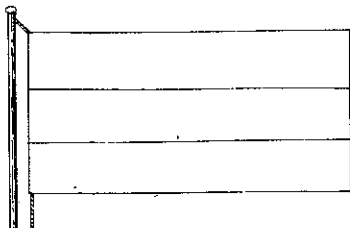
UZBEKISTÁN

Prezident I.Karimov podepsal 18.11.1991 nařízení o uzbekistánské vlajce. V něm jsou uvedeny přesné rozměry jednotlivých částí vlajky. Délka vlajkového listu je 250 cm, šířka 125 cm, šířka modrého, bílého a zeleného pruhu je vždy rovna 40 cm. Úzké červené proužky měří na šířku 2,5 cm. Bílý půlměsíc a hvězdy jsou vepsány do myšleného obdélníku o rozměrech 75x30 cm. Půlměsíc je vepsán do myšlené kružnice o průměru 30 cm a se středem vzdáleným 20 cm od žerdi. Průměr myšlených kružnic, do nichž jsou hvězdy vepsány, a vzdálenosti jejich středů jsou 6 cm. Nejkratší vzdálenost mezi půlměsícem a hvězdou činí 3,5 cm

(Moloděž Uzbekistana z 28.11.1991.) ANB

KOMISKÁ SSR

Na základě usnesení Nejvyššího sovětu Komiské SSR z 27.11.1991 se státní vlajka této republiky skládá ze tří vodorovných pruhů, modrého, zeleného a bílého. Poměr šířky k délce vlajkového listu je 1:2. Státní znak nebyl dosud schválen. ANB

BĚLORUSKO

Dne 11.12.1991 bylo schváleno nařízení o běloruské vlajce. To nejen popisuje státní vlajku (viz Vexilologie č. 83, s. 1637), ale navíc stanovuje, že žerd má být zlatá (okrová). Při slavnostních příležitostech se používá žerd zakončená hrotem, jenž má tvar romboidu a nese kříž ve stejném provedení jako na štítu, který drží jezdec ve státním znaku. Hrot se zhotovuje

ze žlutého kovu. (Je zajímavé, že československá televize ukazovala 10.12.1991 jakousi běloruskou bilozelenočervenou vlajku - pozn. red.) ANB

BULHARSKO

Dne 12.7.1991 schválilo národní shromáždění novou bulharskou ústavu. Ta popisuje státní symboly v hlavě 10, člancích 164 až 169. Podle článku 164 je na státním znaku zlatý lev na tmavě červeném štítu. Podle čl. 166 je státní vlajka trojbarevná. Má tři vodorovné pruhy, bílý, zelený a červený. (D'ržaven vestnik č. 56 ze 13.7.1991.) RK

SEVERNÍ MARIANY

Na vlajce této ostrovní země, která byla 1.7.1989 upravena a opravena (Vexilologie č. 78, s. 1531), došlo dodatečně ještě k další změně. Kámen latte uprostřed vlajkového listu nyní dole nepřesahuje věnec květů, jímž je tedy celý obklopen. (The Flag Bulletin, 30, 1991, č. 5, s. 189.) 1m

NOVÉ ZNAKY

BĚLORUSKO

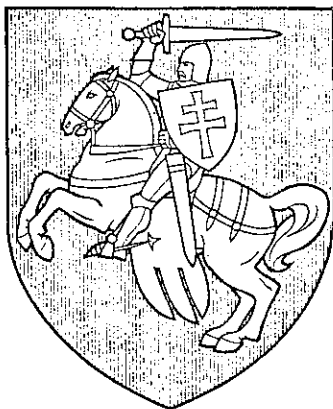
Bělorusko bylo od 14. do 19. století součástí Litevského velkoknižectví, a proto užívalo litevský symbol válečníka na koni se štítem a taseným mečem *pogoně*. Tento erb má slovanský původ, neboť také Litva byla ve středověku obývaná slovanským obyvatelstvem - Litevci, Bělorusy, Ukrajinci a Rusy. Od 16. století se symbol *pogoně* dostal na znaky běloruských měst. Nelze se tedy divit, že byl *pogoně* schválen v březnu 1918 i za znak Běloruské lidové republiky. Bílý jezdec byl položen do červeného kruhového štítu se žlutým okrajem (obr. 1). Po 1.1.1919, když na běloruském území byla nastolena bolševická vláda, běloruští emigranti, kteří pobývali ve Vilniusu, užívali štítů různého tvaru. Znak s kruhovým štítem byl znovu zaveden na běloruském území v letech 1942 až 1944, když zde fašisté vytvořili loutkovou Běloruskou republiku. Po r. 1944 až do r. 1989 komunistická ideologie *pogoně* neužívala. O jeho obnovu se zasloužila až Lidová fronta. V r. 1991 se v parlamentu začalo vážně uvažovat o změně státní symboliky. V srpnu 1991 předložil známý běloruský heraldik Anatolij Titov návrh znaku (obr. 2). Spojil v něm znak BSSR užívaný v letech 1927 až 1938 s kresbou po-

obr. 1

obr. 2

goně. Ze znaku zavedeného v r. 1927 však odstranil středovou figuru, místo ní užil *pogoně* a rudé stuhy nahradil bíločervenými. Jeho návrh otiskly noviny *Zvezda* 31.8.1991. Dne 19.8.1991 byl přijat zákon, který zavedl *pogoně* za státní znak. Byla vytvořena komise pro stanovení závazného vzoru znaku. Ta společně s komisí nejvyššího sovětu pro vzdělávání, kulturu a ochranu kulturního dědictví schválila vzor znaku (*obr. 3*). Jezdec na něm i kůň jsou bílí a jsou položeni do červeného štítu. Jezdec drží v pravé ruce meč ve vodorovné poloze, v levé ruce má štít. Na jeho bílém poli je zlatý dvoukříž, jenž se velmi podobá kříži ve slovenském znaku. Na levém boku jezdce se kreslí pochva, zpod sedla vyčnívá třicípá pokrývka. Tento vzor znaku schválil běloruský parlament 10.12.1991 současně s nařízením o státním znaku. V jeho 1. části je znak popsán, v druhé části se stanovuje, kde se užívá. (*Ňarodnaja gazeta* z 6.12.1991, *Zvezda* z 24.12.1991.) A.N. Basov

RUSKO

Dne 18.12.1991 se konalo zasedání ruské vlády, kterému předsedal B. Jelcin. Na zasedání byly posouzeny dvě varianty ruského znaku, jež vypracovali známí umělci s využitím ruské symboliky. Vláda schválila variantu, na níž má orel méně roztažená křídla. První podpředseda vlády Gennadij Burbulis vysvětlil, že obnovený ruský orel nemá vy-

padat "zle". Schválenou variantu znaku má ještě posoudit nejvyšší sovět. Diskuse o ruských symbolech se mezitím stala terčem kritiky. Obyvatelé Moskvy trefně připomínají, že kuřata zmizela, ale orlové již přiletěli. (*Izvestija* z 20.12.1991, *Pravda* (Bratislava) z 30.12.1991.) ANB, jn

SLOVINSKO

Neheraldický znak (viz *Vexilologie* č. 83, s. 1635), jak nám sdělil prof. dr. B. Otorepec, nebyl upraven a byl popsán v článku 6 nové ústavy schválené 23.12.1991. V ústavním textu se m.j. uvádí, že kresba slovinské hory Triglav je ve znaku bílá a pod ní jsou dva zvlněné modré proužky představující moře a řeky. Symbolika hvězd není v ústavě vysvětlena. Ve stejném článku je uveden i popis bilomodročervené slovinské vlajky. Ta má poměr stran 1:2, nese u žerdi znak, který "zasahuje polovinou do bílého pruhu a polovinou do pruhu modrého". (*Uradni list Republike Slovenije*, št. 33 z 28.12.1991.) abr

VEXILOLOGICKÁ LITERATURA

Album des pavillons nationaux et des marques distinctives. Paříž, SHOM 1990. 317 s., formát 15,5x23,5 cm. Cena 651 FRF

Vydání knih vlajek zpracovaných britskou, francouzskou či německou admirálitou patřilo vždy k významným vexilologickým událostem. Otázkou je, zda to bude i v případě knihy francouzského válečného námořnictva z r. 1990, která nahrazuje dosavadní vydání z r. 1978. Je tvořena z volných listů v kroužkovém bloku, což má usnadňovat její běžnou aktualizaci. Chyby, kterých na oficiální publikaci není zrovna málo, jsou totiž pravidelně opravovány v dodatcích, jichž vyšlo již šest, poslední z července 1991. Aktualizace není nejspíš větší věcí, protože je třeba některé texty přelepovat, některé obrázky vystřihávat. Kresby a barvy vlajek a kokard mají velmi dobrou úroveň. Jsou tištěny na křídovém papíře na světle okrovém podkladě (*chamois*), takže ohraničení bílých vlajkových polí zvláštní linkou odpadá.

Svazek je již tradičně přehledně uspořádán podle států a francouzské abecedy. Při rozevření jsou na pravé straně barevná vyobrazení a poznámka, zda jde o původní stránku či o dodatečnou opravu. Na levé straně je textová část: Název státu ve franštině a v úředním jazyce, jakož i úřední řeč. Dále následují názvy vyobrazení, ev. i s popisem vlajky, pokud není vyobrazena, příp. i s upřesněním funkce, pokud název vlajky nestačí. Poměr stran je uváděn pouze u národních vlajek v dosti neobvyklém tvaru $b/g=3/2$, což odpovídá našemu značení 2:3 ($b=battant$, délka vlajky, $g=guindant$, šířka vlajky). U poměru 1:2 vychází $b/g=2$. Další údaje důležité pro geometrii vlajek (např. podle vzoru Flaggenbuchu 1939) nejsou uváděny. Výsostné označení vojenských letadel je podáno pouze ve tvaru kokardy. Odlišné označení kormidla je pouze popsáno. Kniha neuvádí ani prameny, ani datum zavedení či zrušení vlajky.

Poněkud vadí určitá nevyváženost informací. Vlajky vojenského letectva jsou někdy uvedeny, např. Izrael, jindy zase ne, např. Španělsko. Totéž platí i pro hodnostní a velitelské vlajky. Většinou jsou uvedeny (bohužel částečně pouze popsány, bez vyobrazení), u některých států chybějí, ačkoliv existují (Austrálie). Někdy chybí letecká kokarda (Indonésie). Také standarty hlav států nejsou úplně. U soustátí jsou uvedeny i námořní vlajky členských států. Proto jsou zastoupeny malajsijské vlajky, nikoliv však vlajky států USA. I tu jsou však rozpory: má snad Srbsko či Tadžická SSR námořní vlajku?

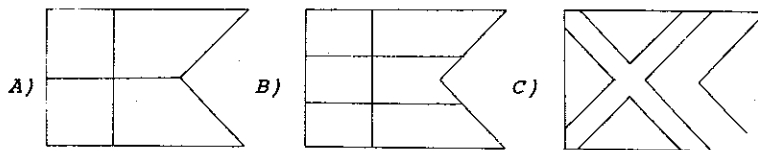
Některé chyby jsou přímo nepochopitelné. Tak list "NDR" (ta v době vydání svazku ještě existovala) obsahuje obchodní a poštovní vlajku z r. 1973, ačkoliv byly zrušeny už v r. 1979!

List "Československo" ukazuje (po opravě č. 3 z března 1991) národní vlajku, prezidentskou standartu, výsostné označení vojenských letadel a vlajky obou národních republik. jt

Peter Kartous - Jozef Novák - Ladislav Vrtel': Erby a vlajky miest v Slovenskej republike. Bratislava, Obzor 1991. 339 s. Kčs 90,-

Publikace seznamuje čtenáře s erby a vlajkami 135 obcí, jež byly na základě § 22, odst. 1 zákona SNR č. 369/1990 o obecním zřízení určeny usnesením SNR z 22.11.1990 č. 57 za města. Všichni tři autoři jsou členy Heraldické komise Ministerstva vnitra SR, která byla ustavena 27.5.1975 a která schválila podobu všech symbolů vyobrazených v knize. Nás pochopitelně budou především zajímat kresby vlajek, které bohužel na rozdíl od znaků nejsou v textu popisovány ani podrobně vysvětlovány. Z úvodu vyplývá, že se komise při stanovení podoby vlajek držela zásady, aby žádné slovenské město nemělo stejnou vlajku. Jen malá část vlajek si proto podržela svou historickou podobu. Tak např. města Liptovský Mikuláš a Martin užívala bílomodrou vlajku. Ta byla ponechána Liptovskému Mikuláši a Martinu byla doporučena bíločervenomodrá vlajka. Proč však byla změněna lučenecká nebo sabinovská vlajka, není zcela jasné. Je potěšitelné, že komise vycházela z výsledků průzkumu našeho klubu, který jsme publikovali ve Vexilologii č. 32-33. Navíc je doplnila o informace získané z městských národních výborů a slovenských muzeí, na něž se obrátila dopisem, aby výsledky aktualizovala.

Všechny vyobrazené vlajky mají poměr šířky k délce 2:3 a jsou ukončeny vlnitým okrajem (viz s. 1615 Vexilologie č. 82, kde je vyobrazena žlutomodrobílá myjavská vlajka, ta však má v konečné podobě všechny pruhy stejně široké). Je to proto, aby nebyly zaměnitelné se státními vlajkami. Plných 77 % (105 vlajek) je tvořeno jedním (resp. vlajka je jednobarevná) až devíti pruhy. Nejčastější je přitom třípruhová vlajka (27 měst), po ní následuje pětipruhá vlajka (19 měst) a čtyřpruhová (16 měst). Po jedenácti městech má užívat dvoupruhovou, šestipruhou a sedmipruhou vlajku. Devítipruhá vlajka byla navržena sedmi městům. Banská Bystrica a Spišská Belá mají vyvéšovat osmipruhou bíločervenou, resp. červenobílou vlajku. Další 27 městských vlajek můžeme zařadit do tří skupin. Varianta A (viz obr.) sloužila za vzor pro 10 vlajek, varianta B pro 7 vlajek a varianta C pro 10 vlajek. Pro ni byla vzorem historická rožňavská vlajka (modrá s ondrejským křížem připomínajícím motiv zkřížených kladivek). Varianta C byla proto vtipně navržena pro ta města, která mají ve znaku zkřížené heraldické figury.

Pouze tři městské vlajky nelze zařadit do žádné skupiny. Je to modrá banskoštiavnická vlajka s bílým lemem odvozená z historických předloh, nově vytvořená červená gelnická vlajka s bílým lemem a vlajka Dunajské Stredy, kterou navrhl P. Püspöki-Nagy v r. 1969. Ta je jedinou slovenskou městskou vlajkou, na níž vidíme jednoduchý vodorovný pruh.

Kupodivu členové komise nevyužili při navrhování vlajek možnost umístit na vlajce jednoduché heraldické figury (hvězda,

půlměsíc, kříž), které se vyskytují na slovenských městských znacích. Mnohá řešení nových městských vlajek lze tak hodnotit jako málo nápaditá.

Ing.A. Brožek

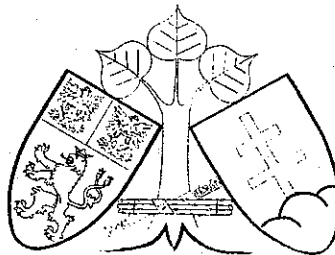
NOVÁ VEXILOLOGICKÁ SPOLEČNOST V EVROPĚ

Dne 10. ledna 1992 se konala v Lublani ustavující schůze společnosti Slovenski ščit, která bude pěstovat heraldiku, genealogii a vexilologii. Předsedou je Valt Jurečič, místopředsedou Vladimír Gajšek, odborným poradcem prof. dr. Božo Otorepec.

abr

ING. JOSEF ČESÁK SEDMDESÁTNÍKEM

V tichu turnovského ústraní oslavil 3.6.1991 otec české vexilologie ing. Josef Česák sedmdesátku. Vystudoval sice komerční inženýrství, ale jeho zájmy se nesly humanitním směrem. Jeho znalost cizích jazyků a široký kulturní přehled jej ovšem přivedly především mezi filatelistické publicisty, navíc v něm vzbudily i zájem o symboliku vlajek a praporů. Jako jeden z prvních u nás rozpoznal ing. J. Česák moderní podstatu vexilologie a navázal korespondenci se zahraničními vexilology, především s dr. W. Smithem. Seznámil nás s termínem *vexilologie* i s prvními vexilologickými časopisy a dal impuls k navázání vzájemných kontaktů našich málo informovaných zájemců o studium vlajek a praporů - zkrátka nenechal si své poznatky jen pro sebe. Je proto samozřejmé, že nemohl scházet mezi zakládajícími členy Vexilologického klubu, jeho výboru i redakčního kruhu *Vexilologie*. Je symbolické, že právě on uvedl první číslo našeho zpravodaje vstupním článkem "Co je vexilologie". I když ho další organizační práce zvlášť nezaujala, obohacuje od té doby náš zpravodaj svými příspěvky s charakteristickými vtipnými postřehy. Vrcholem Česákovy vexilologické aktivity je pětijazyčná frazeologická příručka "Odborné výrazy a stylistické konstrukce používané ve vexilologii" (Praha 1990), kterou připravil spolu s ing. J. Tenorou a která byla příznivě přijata i v zahraničí. Uzavíráme své řádky přáním, aby vexilologie byla i nadále jubilatovi potěšením, a připojujeme kresbu, kterou přiložil k dopisu s novoročním blahopřáním našim vexilologům.

Doc.dr. L.Mucha, CSc.

JAK VELKÝ ZÁJEM MÁME O VEXILOLOGII?

Pauzy mezi jednotlivými výročními schůzemi jsou dlouhé. Je to rok čekání na to, na co se my, stálí účastníci, nejvíc těšíme, na tzv. *burzu vexilologických zkušeností*, která nezřídka přesahuje časový rámec vymezený vlastníkem místnosti. Zde se diskutuje snad vše z oblasti vexilologie a oborů příbuzných.

Napadlo mě ukrátit tyto pauzy setkáním vexilologů z určité oblasti jedenkrát až dvakrát do roka vždy mezi pražskými "výročkami". Protože jsem Plzeňák, hledal jsem v klubovém adresáři nejbližší vexilologické kolegy. Pak jsem rozeslal průzkumné dopisy do okresů Rokycany, Beroun, Rakovník, Louny a vzdálenějšího Chebu: Kladné odpovědi jsem dostal pouze od p. Sojky z Cerhovic a p. Hubky z Rakovníka, který je však již Pražákem. Ostatní se vůbec neozvali.

Nezbylo mi, než si udělat závěr, že naši členové jsou pouze fiktivními vexilology. Vždyť ani účast na každoročních celostátních schůzích v Praze není hojná a je překvapivé, že ačkoliv je téměř jedna třetina členů z Prahy, větší účast hlásí "přespolní", často až ze Slovenska. Sjede-li se ze 150 členů do Prahy kolem 30 vexilologů, asi to o něčem svědčí.

Několikrát se na pražských setkáních nadnesla z řad pléna otázka možnosti pořádání mezinárodního vexilologického kongresu. Ten ale nemůžeme pořádat mj. proto, že se ještě nikdy nesešla nadpoloviční většina členstva, aby o tak důležité záležitosti rozhodla. Jaká by asi byla aktivita členů klubu při organizaci tak náročné akce?

K. Černý

SUMMARY

The leading article (p.1643-1651) deals with the oldest Chinese flags used between the fourteenth century B.C. and the fifth century B.C. They were shown on the bronze vessels or described in the book Chou li (The rituals of the Chou Dynasty). V. Liščák analyzes not only their forms and parts but also their meaning. V. Baar then contributes to the discussion on the correct Czech vexillologic terminology. The regular sections "New flags" and "New arms" are devoted to the symbols of Tatarstan (the new flag shall be green over white over red unlike the information in *Vexilologie* 83 where a proposal for the new flag was shown), Uzbekstan, Komi SSR, Byelorussia, Bulgaria, Northern Marianas, Russia (two arms proposals are illustrated) and Slovenia. The book review by A. Brožek informs of a Slovak book which contains colour illustrations of 135 Slovak municipal flags as they were recommended by the Heraldry Committee of the Home Office of the Slovak Republic. Finally, this issue of *Vexilologie* commemorates the merits of the leading Czech vexillologist Josef Česák who celebrated his 70th birthday last June.

Vytištění tohoto čísla Vexilologie sponzorovala V. Kopřivová (250 Kčs), mgr. P. Fojtík (250 Kčs) a A. Rimovský (200 Kčs).

VEXILOLOGIE - zpravodaj Vexilologického klubu. Toto číslo připravil ing. Aleš Brožek za spolupráce mgr. P. Fojtíka, doc. dr. L. Muchy, CSC., a dr. Z. Svobody. Výtvarně spolupracovali A.N. Basov, ing. A. Brožek, ing. J. Česák, mgr. P. Fojtík a R. Klimeš.

Únor 1992

č. 84